

“Vi jobbar med familjer och barn i alla möjliga situationer”

Familjestödsenheten i Farsta och arbetet med
barn som upplevt våld

Linda Jonsson, Maria Eriksson, Malin Meissner & Carolina Schillaci
Marie Cederschiöld högskola

© Jonsson, Eriksson, Meissner & Schillaci, 2023
Marie Cederschiöld högskola
Box 11189
100 61 Stockholm

Innehåll

1. Inledning	4
2. Uppdraget	5
3. Syfte och frågeställningar	5
4. Genomförande	5
5. Arbetet med våldsutsatta barn på Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning	8
5.1 Familjestödsenhetens struktur och insatser.....	8
5.2 Teamens arbete med barn (och familjer) där det finns våld.....	9
Biståndsbedömda insatser	9
Förebyggande, frivilliga insatser.....	12
5.3 Sammanfattning av det stöd som ges till våldsutsatta barn.....	16
5.4 Samverkan.....	17
5.5 Utvärdering av det arbete som utförs	17
5.6 Vad händer efteråt med familjerna och barnen?	18
6. Utvecklingsområden	19
6.1 Undersöka möjligheten att arbeta med familjepedagoger.....	19
6.2 Insats för hemmasittare	19
6.3 Insatser som tar vid	19
6.4 Systematisering och dokumentation av insatser	20
6.5 Strategier för att nå människor i kriminalitet	20
6.6 Öka kunskap och utveckla bemötandet av icke fysiskt våld, inklusive digitalt våld.....	20
6.7 Arbete med unga våldsutövare.....	21
6.8 Utveckling av strukturerade och manualstyrda arbetsätt.....	21
6.9 Vidareutbildning samt önskan om en bil	22
7. Avslutande kommentarer och rekommendationer	22
8. Referenser	25

1. Inledning

I budgeten för 2022 fick socialförvaltningen i Stockholms stad i uppdrag att ”i samarbete med stadsdelsnämnderna utreda införandet av en akademisk socialtjänst där socialsekreterare och forskare samlokaliseras i syfte att undersöka och utvärdera socialtjänstens insatser. En pilotverksamhet skulle utses och ingå i arbetet. ”Som en del i arbetet med detta uppdrag genomfördes en avropsförfrågan inom ramen för Stockholms stads ramavtal ”Utvärderings- och utredningstjänster” och i juni 2022 beslöt man att anta det avropssvar som inkommit från Marie Cederschiöld högskola avseende *Utredning kring ett framtagande av en modell för införandet av en akademisk socialtjänst i Stockholms stad* (diarienummer 2.3.1–289/2022). Detta utredningsuppdrag avrapporterades i januari 2023 (Börjeson & Eriksson 2023).

I anslutning till utredningsuppdraget fick högskolan ett tilläggsuppdrag om en utökad pilotverksamhet fram till och med juni 2023, där en grupp forskare skulle samarbeta med en lokal socialtjänst för att pröva former för gemensam kunskapsutveckling, i linje med tankarna om en akademisk socialtjänst (AST). Farsta stadsdelsförvaltning valdes ut som pilotverksamhet för uppdraget. Uppdraget avrapporterades genom rapporten *Införandet av en akademisk socialtjänst i Stockholms stad - Utökad pilot i Farsta stadsdelsförvaltning* (Eriksson, Jonsson, Robertsson & Vainik 2023). Som en fördjupning till uppdraget ovan gjordes också en kartläggning av det stöd våldsutsatta barn erbjuds på familjestödsenheten i Farsta. Den aktuella rapporten är resultatet av detta arbete och kan läsas separat eller som en bilaga till Eriksson, Jonsson, Robertsson & Vainik (2023).

Den aktuella rapporten innehåller en kort beskrivning av familjestödsenheten i Farsta och vika uppdrag de olika teamen har. Därefter följer en sammanfattning av arbetet som görs med fokus på stöd till våldsutsatta barn och deras familjer samt slutligen ett avsnitt som fokuserar på möjliga utvecklingsområden och förutsättningar för en strukturerad framtida utvärdering.

2. Uppdraget

Uppdraget för det aktuella projektet bestod i att forskarna skulle följa och dokumentera arbetet som utförs på familjebehandlingsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning med fokus på stödet som erbjuds till våldsutsatta barn. Projektet startade den 1 oktober 2022 och slutrapportering skulle ske genom en separat författad rapport som skulle ligga som en bilaga till huvudprojektet om införandet av en akademisk socialtjänst. Samtliga delar skulle avrapporteras 30 juni 2023.

Projektet leddes av professor Maria Eriksson och docent Linda Jonsson vid Marie Cederschiöld högskola. Två forskningsassistenter, Malin Meissner och Carolina Schillaci var också delaktiga i insamlande av material och analys.

3. Syfte och frågeställningar

Projektets syfte vara att kartlägga och beskriva det arbete som familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning utför med fokus på våldsutsatta barn. Särskilda frågeställningar var:

- Hur är familjestödsenheten i Farsta uppbyggd?
- Vilka samverkar man med och hur funkar det i ärenden som rör våld mot barn?
- Vilket stöd erbjuds föräldrar och barn inom verksamheten?
- Hur genomförs detta stöd?
- Hur följs arbetet upp?
- Vilka tankar finns kring utveckling av verksamheten?

4. Genomförande

För få en uppfattning om familjestödsenhetens arbete användes en kvalitativ design på projektet. Intervjuer gjordes med personal individuellt och i grupp. Även dokumenterad information om verksamheten och arbetssätt samlades in.

Två intervjuguider togs fram för intervjuerna med personalen, en för ledning och en för övrig personal. Varje intervju startade med information om studiens syfte, att det var frivilligt att delta samt att den som intervjuas var anonym (utanför gruppen) och skulle bli anonymiserad i transkribering och i rapporten. Totalt gjordes 8 intervjuer med 22 medarbetare, samt kontinuerliga intervjuer med ledningen, enhetschefen och de två biträdande enhetscheferna.

Intervjuer med ledning

Intervjuer utfördes med enhetschef och biträdande enhetschefer. Fokus för intervjuerna var hur Familjestödsenheten i Farsta är uppbyggd och vilket stöd de erbjuder familjer med barn som utsatts för och/eller upplevt våld. Vidare ställdes frågor kring styrkor och utmaningar som man ser och vad det fanns för framtida planer på att utveckla verksamheten. En del av intervjuerna spelades in och transkriberades medan kortare samtal och avstämningar dokumenterades skriftliga som minnesanteckningar. Det insamlade materialet analyserades efter frågeställningarna och presenteras i följande avsnitt. Ledningen har genom hela projektet också varit ett aktivt bollplank till forskarna samt läst och godkänt analys och rapport.

Intervjuer med personal

Personalen (utom ledning) intervjuades i grupp. I fokus för intervjuerna var respektive arbetsgrupps arbetsmetoder med familjer med barn som utsatts för eller upplevt våld. I samtliga intervjuer ställdes även frågor om samverkan och utvecklingsområden. Alla intervjuerna spelades in och transkriberades. Det insamlade materialet analyserades efter frågeställningarna och presenteras i följande avsnitt.

Intervjuer gjordes med personal från fyra lika team som arbetar förebyggande:

- Famnen
- Ungdomsmottagningen
- Skolsociala teamet
- Fältteamet

Vidare gjordes intervjuer med fyra team som arbetar med de biståndsbedömda insatserna:

- Familjeteamet
- Mitt val min Väg (MvMv)
- Lösningssinriktad intensiv hemmabaserad familjebehandling (LIHF)
- Intensifierade hemmabaserade utredningar (IHU)

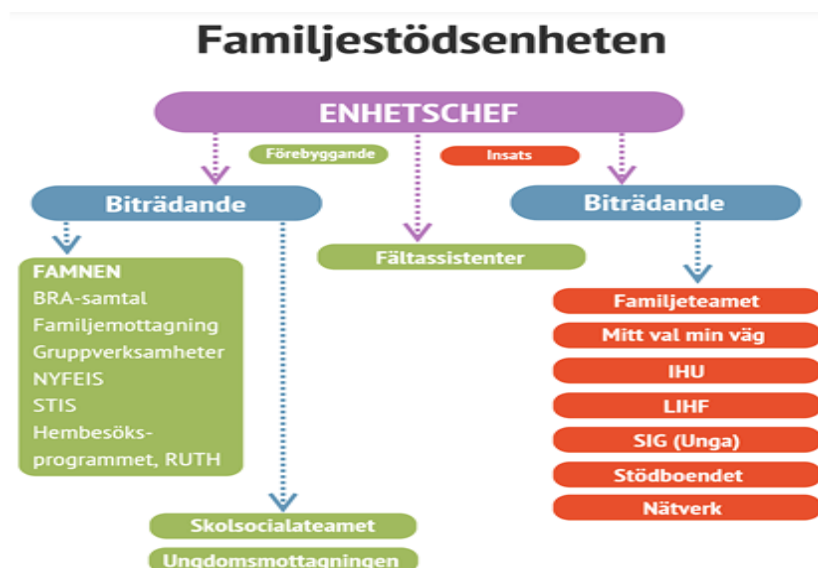
5. Arbetet med våldsutsatta barn på Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning

5.1 Familjestödsenhetens struktur och insatser

Idag arbetar totalt 38 personer samt en enhetschef och två biträdande enhetschefer på Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning. De anställda är socionomer eller beteendevetare. De flesta är utbildade i steg 1, vilket innebär att de har en terapeutisk utbildning. Verksamheten leds som beskrivits ovan av en enhetschef och två biträdande enhetschefer. Den ena biträdande chefen ansvarar för biståndsbedömda insatser och den andra för de förebyggande insatserna.

Figur 1 nedan visar en översikt av hur familjestödsenheten är uppbyggd och är kopierad från en modell som finns i rapporten om familjestödsenheten som gjordes under 2022 (se Stockholms stad 2022, s. 5). I rapporten beskrivs varje enhets uppgift och arbetssätt och vi hänvisar till denna för att få en tydlig bild av allt arbete som görs inom enheten.

Figur 1. Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning.

5.2 Teamens arbete med barn (och familjer) där det finns våld

Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning arbetar med en mängd olika målgrupper. Stödinsatser ges bland annat till föräldrar som behöver stöttning i sin föräldraförmåga, nyblivna föräldrar, ungdomar som tidigare dömts till samhällsvård, barn med olika former av skolproblematik, barn som upplevt eller utsatts för våld och familjer med komplex problembild. Det finns två huvudsakliga vägar till Familjestödsenheten. Antingen genom uppdrag om biståndsinsats via socialtjänsten eller genom att familjen/barnet själv söker upp enheten. Nedan beskrivs Familjestödsenhetens olika verksamheter:

Biståndsbedömda insatser

De team som varit aktuella för detta arbete och arbetar med biståndsbedömda insatser är: Familjeteamet, Intensifierade hemmabaserade utredningar (IHU), Lösningssinriktad intensiv hemmabaserad familjebehandling (LIHF) och Mitt val min väg (MVMV).

Familjeteamet

Familjeteamet består av 6 medarbetare som genomför insatser på uppdrag av socialtjänsten. De som kommer till Familjeteamet är familjer med ett eller flera barn och där socialtjänsten bedömt att familjen och barnet behöver någon form av behandlande insats. Framför allt handlar det om traditionell familjebehandling, men det kan också komma uppdrag som fokuserar på ett särskilt stöd som Trappan, SIG, Nätverk och Tryggare barn. Utgångspunkten är att hela familjen ska ta del av insatsen, men i vissa fall träffar behandlarna enbart de vuxna.

För barn som upplevt eller utsatts för våld används främst stödmodellen Trappan, men även Här-och-nu samtal, nätverksmöten eller metoden Tryggare barn används. Vilken insats som utförs beslutas antingen av socialtjänsten och beskrivs i uppdraget, eller beslutas om inom Familjeteamet utifrån behov som identifieras. Det är relativt sällan som en metod passar i sin helhet för familjer eller barn och därför görs anpassningar relativt ofta, för att bättre passa det individuella behovet. Familjeteamet har också utvecklat ett tilläggs paket till Trappan där ett föräldrastöd adderas för att säkerställa att det finns vuxna som kan stötta barnet efter insatsen.

I de fall Familjeteamet får ett uppdrag från utredningsenheterna som inte är specificerat görs en bedömning inom Familjeteamet gällande vilken insats som är lämplig utifrån de specifika behov som identifieras. Därefter matchas ärendet med en behandlare utifrån kompetens och möjlighet. Behandlingen innefattar ofta samtal om olika former av våld och fokuserar på stressreducerande åtgärder för hela familjen för att försöka åstadkomma en fungerande vardag för barnen.

Intensifierade hemmabaserade utredningar (IHU)

IHU är ett 3-årigt projekt som initierats av Socialförvaltningen som syftar till att förkorta utredningar gällande barns behov av skydd och stöd. Utredningsmetoden riktar sig till två huvudsakliga målgrupper. Den ena är familjer med barn mellan 0-12 år där det finns oro för barnets utveckling, Den andra är förstagångsfödelskor som varit i kontakt med socialtjänst, MVC, psykiatri eller liknade och där det finns en oro för föräldraförmågan. Den vanligaste gruppen av klienter är de som återkommande har förekommit i utredningar hos socialtjänsten. Personalen uppskattar att cirka 75% av barnen utsatts för eller upplevt våld. Det handlar främst om psykiskt våld och/eller att en förälder utsatt den andra föräldern för våld.

När utredningsenheten för barn får kännedom om en familj/barn som passar för syftet med IHU lottas ärendet mellan att ingå i projektet eller den ordinarie linjeverksamheten. De som lottas till IHU tilldelas en familjebehandlare och en utredande socialsekreterare som arbetar i par. Dessa bedriver ett intensivt arbete med familjen under sex veckor. Man sätter upp mål och delmål för insatsen och arbetar sedan utredande, behandlande och motiverande med familjen för att uppnå målen. Behandlaren och socialsekreteraren träffar familjen vid 2–3 tillfällen i veckan under cirka 2–3 timmar per tillfälle. Genom samtal med och observationer av barnet och familjen utreder teamet barnets behov och familjens förmåga till förändring. Utgångspunkten är att detta arbete ska bedrivas i hemmiljö, men i vissa fall kan det vara lämpligare att träffa barnet i någon annan miljö, exempelvis skolan eller i enhetens lokaler. Behandlarna gör observationer utifrån var barnet känner sig trygg och anpassar insatsen därefter. Vid behov kan även andra resurser sättas in. Exempelvis kan teamet ta initiativ till SIP-möten med syfte att komma fram till gemensamma mål och en tydlig plan.

Lösningssinriktad intensiv hemmabaserad familjebehandling (LIHF)

LIHF-teamet i Farsta har fyra anställda. Förkortningen står för *lösningssinriktad intensiv hemmabaserad familjebehandling* och är en manualbaserad modell för systematisk familjebehandling som vidareutvecklats av LIHF-teamet i Farsta. Insatsen är biståndsbedömd och erbjuder omfattande insatser för familjer och barn med komplex problematik, barn som upplevt / utsatts för våld i närtid samt stöttning till föräldrar med syfte att stärka föräldraförmågan. Insatsen pågår under 6–10 månader och under ett år behandlar teamet cirka 13 familjer med i snitt två till tre barn per familj. Grundtanken med LIHF är ett medverka till ett omfattande förändringsarbete i familjen där målet är att göra situationen bättre hemma för både föräldrar och barn.

Stödet påbörjas med ett uppstartsmöte med socialsekreterare där samtliga familjemedlemmar uppmanas att komma. Under uppstartsmötet går socialsekreteraren igenom bakgrunden till varför denna insats anses vara lämplig. LIHF arbetar i team med tre familjebehandlare och en samordnare. Familjebehandlarna alternerar mellan att vara barn- och föräldrabehandlare. Någon i teamet är också alltid skolkontakt. I de familjer där våld förekommit/förekommer syftar stödet till att sätta upp förändringsmål och sedan hjälpa föräldrar att hitta alternativa strategier.

LIHF utgår från att varje familjemedlem ska ha en egen behandlare där samtliga parter gör upp förändringsmål. Barnbehandlaren träffar barnet ensamt i den första kartläggande fasen. Då gör man ofta en nätverkskarta, barnet får möjlighet att beskriva hur hen har det och vad hen skulle önska för förändringar.

För föräldrarna används bland annat kort om föräldraförmåga som ger exempel på föräldraförmågor som är viktiga att ha och förmågor som föräldrarna vill utveckla i behandlingen. Med hjälp av dessa kort får föräldern reflektera över vad de är bra på och mindre bra på. Korten har även anpassats till barnen så att de kan få svara på vad de skulle vilja att föräldrarna gör mer av eller mindre av. På så sätt blir det mer talbart för barnen att hitta exempel på situationer som varit jobbiga. Var 8:e vecka hålls också nätverksmöten.

Mitt val Min väg (MVMV)

MVMV-teamet består av två anställda och arbetsprogrammet är ett 4 årigt forskningsprojekt. Insatsen är biståndsbedömd och riktar sig till ungdomar i 15–20 årsåldern som är hemkomna från samhällsvård. Målet med insatsen är att hjälpa ungdomarna att utveckla förmågor och färdigheter som krävs när de lämnar samhällsvården och på så sätt bli självständiga. MVMV är ett program som är manualbaserat utifrån tre teoretiska punkter: Självbestämmandeteorin, Socialkognitiva inlärningsteorin och slutligen Förändringsteorin, COM-B-modellen. För att en ungdom ska kunna bli beviljad MVMV krävs att de är drogfria samt fria från kriminalitet. Programmet utgår sedan från tre områden: Utbildning och Anställning, Positiva rutiner och Hjälpökande beteende.

Programmet består av 16 träffar som sker varje eller varannan vecka. Träffarna är cirka 1 timme långa men anpassas efter den enskilde ungdomen. Vid uppstartsfas sätter ungdomen upp mål för sin framtid. De förmågor och färdigheter som ska utvecklas är att lära sig hantera besvikelse, problemlösning, söka hjälp av andra samt att hantera stress och frustration. Det ingår även att utveckla kommunikationsfärdigheter samt bygga sig ett nätverk. MVMV syftar därmed till att skapa skyddsfaktorer, så att ungdomen kan skapa sig ett självständigt och hälsosamt liv.

Förebyggande, frivilliga insatser

De verksamheter på Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning som arbetar med frivilliga, förebyggande insatser och som varit aktuella för detta projekt är: Skolsociala teamet, Ungdomsmottagningen, Fältteamet och Famnen.

Famnen

Famnen är en öppenvårdsmottagning dit besökare kommer på eget initiativ för att få stöd kring olika former av problematik när det gäller relationer i hemmet. Som en medarbetare uttryckte det “att komma till Famnen handlar om att hitta ett annat sätt”. Insatserna handlar om att hjälpa föräldrarna hitta andra vägar som är tryggande för dem och för barnen i motsats till skrämmande och förvirrande.

Famnen är som ett paraply för flera olika verksamhetsområden. Där ingår gruppverksamheten Humlan, hembesöksprogram, Circle of security (CoS) och Nyfeis. Famnen samverkar främst med BMM, BVC, Öppna förskolan och skolan.

Insatser på Famnen är frivilligt och kan få max 10 samtal. Insatsen kan bestå av föräldrastöd till enbart föräldrar, stöd till hela eller delar av familjer (med barn 0-23 år) eller stödsamtal enbart för ungdomar (mellan 13–23 år). I praktiken sker väldigt få insatser enbart till ungdomar, då det är få ungdomar som söker sig till just Famnen för stöd och rådgivning, de söker sig till ungdomsmottagningen i större utsträckning. En strukturerad insats som erbjuds barn mellan 7-17 år är BRA-samtal. Det är enskilda samtal med barn och ungdomar som har föräldrar eller annan anhörig med fysisk/psykisk sjukdom och missbruksproblematik. Totalt kan ett barn eller ungdom få sex samtal.

Alla som kommer till Famnen screenas för våld. Vid inskrivning eller vid första samtalet får alla frågan om det förekommit våld i någon form. På mottagningen finns också en inramad tavla på väggen med information på olika språk om att den som besöker Famnen kommer att få frågor om våld. I mottagningsrummen finns vidare inramade piktogram med symboler för olika typer av våld. Dessa menar personalen öppnar upp för samtal kring våld.

Om personalen får vetskap om att våld förekommit görs en orosanmälan. I samband med detta har man samtal med familjen om vad en anmälan innebär och att det handlar om rätt att få hjälp. Det är relativt ovanligt att insatserna på Famnen handlar om allvarligt våld. Desto vanligare är det att fånga upp beteenden hos föräldrar som påverkar barnen och relationen till barnen negativt. I det finns psykoedukativa inslag om vad våld kan vara utöver fysiskt våld. Exempelvis hotfulla och skrämmande beteenden och hur det kan påverka barn att utsättas för eller uppleva olika former av våld och i och med det bidra till förändringsarbete hos föräldrarna. Annan form av våld som samtalen kan handla om är tidigare utsatthet eller upplevelser av våld som inte längre pågår, men som kan påverka och finnas behov att prata om.

På Famnen används inte ett specifikt stöd eller en särskild behandlingsmetod. Ovan beskrivs att BRA samtal erbjuds, men det mesta stödet är en kombination av olika typer av stöd. Det finns mycket inspiration i arbetet från exempelvis Project support, Trappan och BRA-samtal. Ett exempel är ”Testa Rummet” som är inspirerat av Project supports rollspel som används för föräldrar. Vidare pratar man om olika scenarion för att hitta alternativa sätt att hantera stress, ilska eller andra svåra situationer som kommer med föräldraskap. Tejping är en annan metod som används, för att skapa visuella bilder att samlas kring, prata om och dra lärdom från.

I Famnens arbete ingår även ett utökat hembesöksprogram som är ett samverkansarbete med BVC. Stödet erbjuds alla första gången föräldrar eller de föräldrar som får sitt första barn i Sverige i Hökarängen, Farsta strand och i Fagersjö. Föräldrarna som vill ha stödet får hembesök av familjens BVC-sköterska och en behandlar vid 6 tillfällen upp till att barnet är 15 månader. Temat för besöken är våld på olika sätt, exempelvis skakvåld, barnaga, bråk mellan föräldrar, samt strategier för hur man kan hantera sömnbrist, känslor som ilska, frustration etc., och syftar till att fånga upp och förebygga våld. Hembesöksprogrammet bidrar också till relationsskapande till familjen, vilket främjar tilliten och därmed dialogen med familjer.

Vidare erbjuder Famnen stödgruppsverksamheten, Humlan. Denna är till för barn och ungdomar som har föräldrar eller nära anhörig som har missbruk eller psykisk ohälsa. Barnen erbjuds gruppsamtal med max 6 personer i varje grupp. På Humlan är det relativt vanligt med erfarenheter och upplevelser av våld bland barnen, men oftast har våldet upphört. Kopplat till Humlan finns ambassadörer på skolor, såsom lärare, kuratorer osv som kan tipsa barn och ungdomar om Humlans verksamhet. Humlans egen personal besöker också skolor för att sprida information.

Slutligen finns Nyfeis, som är ett stöd som riktar sig till nyanlända föräldralediga föräldrar. I arbetet ingår FÖS (Föräldraskap i Sverige) och består av sex gruppträffar som handlar om att ge föräldrarna en introduktion till förhållningssätt, regler och barns rättigheter i Sverige. Som en del av detta berörs också frågan om våld och ”aga”. I övrigt så arbetar Nyfeis med att på olika sätt

söka integrera de nyanlända föräldralediga i svenska samhället. Precis som i andra delar av verksamheten är fokus på att prata om och hitta alternativ till olika former av våld.

Skolsociala teamet

Skolsociala teamet är en förebyggande insats som även är en del av ett stadsövergripande projekt med socialförvaltningen som övergripande samordnare. Teamet består av 4 personer. Insatsen riktar sig till elever i årskurs 4–9 och syftar till att öka elevers skolnärvaro och hjälpa dem att få tillräckliga betyg för komma in på gymnasiet. Teamet arbetar utifrån en triangel som innefattar tre olika nivåer där en grön basnivå innebär 0–10 % frånvaro, en gul nivå som innebär 20–50% frånvaro och en röd nivå som är allt ifrån 50% och uppåt. I den röda nivån innefattas ofta hemmasittare. Skolsocionomerna arbetar med den gula nivån eftersom det är en förebyggande insats. Insatsen startar med en uppdragsförfrågan från skolan till skolsocionomerna. Det är skolans EHT (elevhälsoteam) som initierar kontakt och sedan är det upp till skolsocionomerna att antingen acceptera eller avslå ansökan. Faktorer som vägs in vid beslutet är om elevens frånvaroprocent håller sig inom ramen för preventiv insats, hur kort- och långsiktiga beteenden ser ut och hur familjeförhållandena ser ut. Varje ungdom är aktuell för stödet mellan 3–6 månader men kan i praktiken bli längre.

Ungdomsmottagningen

Till ungdomsmottagningen kan alla ungdomar mellan 12 och 23 vända sig på egen hand. Här arbetar två kuratorer och två barnmorskor som erbjuder olika former av stödinsatser och rådgivning kopplade till psykisk, sexuell och reproduktiv hälsa. Exempel på vanligt förekommande teman är stress, svårigheter att få vardagen att gå ihop, relationer, skola med mera. På ungdomsmottagningen erbjuds stödsamtal och psykoedukation. Ett arbetsverktyg som relativt nyligen implementerats är att varje besökare får svara på ett frågeformulär om erfarenheter av våld. Formuläret är brett formulerat för att täcka in många olika former av våld och uppfattningen är att formuläret har gett tillgång till erfarenheter som annars inte hade kommit fram.

Kuratorerna på ungdomsmottagningen arbetar dock framför allt med samtalsstöd i syfte att stärka ungdomen i sin livssituation, ge verktyg och motivera till förändringsarbete. Stödinsatsen ses inte som behandlande och bygger på frivillighet. Därmed skrivs inga journaler eller remisser. Fokus ligger snarare på motiverande arbete tillsammans med ungdomen. Mottagningen beskrivs som en lågröskelverksamhet. Den är en av få verksamheter som inte har fokus på, eller någon skyldighet att ha kontakt med ungdomens vårdnadshavare. Därav är klientelet väldigt brett och ofta är ungdomsmottagningen en första kontakt som tas. Mottagningen arbetar även utåtriktat till exempel mot skola och fritid för att fånga upp grupper som annars inte skulle komma till mottagningen.

I de fall där kuratorerna får kännedom om att våld förekommit är detta en bra ingång till att prata om hur ungdomens mående, liv och relationer. Samtalen fokuserar på hur våldet påverkat ungdomen utan att de nödvändigtvis berör exakt vad den varit med om. En del av samtalen kan också ha en mer psykoedukativ karaktär där kuratorn informerar om hur erfarenheter av våld kan se ut, vad våld kan vara och hur det kan påverka olika människor att utsättas för eller uppleva våld.

5.3 Sammanfattning av det stöd som ges till våldsutsatta barn

Det stöd som erbjuds våldsutsatta barn på Familjestödsenheten i Farsta är framför allt insatser riktade till barnens föräldrar i form av förebyggande insatser, alternativa verktyg till våld, psykoedukation, förändringsarbete, samtalsstöd och utredningar. Enheterna arbetar omfattande med att förebygga våld genom tidiga insatser till blivande föräldrar där det finns oro för omsorgssvikt, till nyanlända föräldralediga föräldrar samt till nyblivna föräldrar genom ett utökat hemprogram. Familjestödsenheten i Farsta arbetar också med att ge verktyg till föräldrar för att hitta alternativ till olika former av våld och beteenden som kan skrämra eller på annat sätt påverka barnen negativt.

Den verksamhet som direkt riktar sig till barn är både inom ramen för biståndsbedömda och frivilliga insatser. Stödinsatsen handlar inte uttalat om våldsutsatthet utan handlar främst om annan problematik såsom kriminalitet, skolfrånvaro etc. Inom en del av verksamheten frågas barn rutinemässigt om

våldsutsatthet och våldsutövande men inte överallt, men det finns olika strategier för att upptäcka, fånga upp och arbeta med våldsutsatthet hos barn genomgående i verksamhetens alla delar. Då det kommer till stöd kan barn som varit våldsutsatta erbjudas olika riktade insatser såsom Trappan, men teamen har själva också utvecklat egna arbetssätt och metoder för att insatsen ska passa olika individuella behov. Detta innebär att en insats till en familj kan bli en blandning av olika arbetssätt/metoder, där man ibland tar bort vissa delar och ibland lägger till nya delar.

5.4 Samverkan

Familjestödsenheten i Farsta är en del av socialtjänsten och därmed en pusselbit i ett av socialtjänstens ansvarsområde då det gäller våldsutsatta barn och familjer. Enheten arbetar, som beskrivits ovan, förebyggande men också med stödinsatser efter att våld förekommit. Detta innebär att samtliga andra enheter inom socialtjänsten är viktiga samarbetspartners, särskilt med de två utredningsenheterna för barn och unga. Det är också utredningsenheterna som ger uppdrag till familjeenheten. I dagsläget beskrivs samarbetet med de två utredningsenheterna som bra. Dock framkommer viss kritik och en önskan om att få mer precist beskrivna uppdrag och ha mer kontinuerlig kommunikation. En del uppdrag som tas emot är beskrivna i stora drag men där exempelvis bakgrunden och målet skulle kunna skrivas fram bättre. Detta så att Familjestödsenheten kan matcha ännu bättre med ett mer anpassat och precist stöd för just det aktuella barnet. Detta menade man är särskilt viktigt då det kommer till våldsutsatta barn, där det ofta förekommer väldigt lite information gällande just misstankar eller erfarenheter av våld i familjen. Förutom socialtjänsten beskrivs andra samverkanspartners som polisen, barnavårdscentral, barnmorskemottagningen, förskolor och olika skolor i området. Det sker också samverkan med Relationsvårdsteamet (RVC) i vissa fall. Personalen tycker att det fungerar bra med de flesta samverkanspartners och upplever inte att det till exempel finns överlappande verksamheter etc.

5.5 Utvärdering av det arbete som utförs

Verksamheten har varit delaktiga i utvärderingar och arbetar kontinuerligt för att förbättra sin verksamhet. Dock beskriver såväl ledning som personal i

intervjuerna att de önskade mer kontinuitet kring detta och många i personalen har förslag på hur det kan göras. Flera som intervjuades menade att det framför allt behövs ett brukarperspektiv i utvärderingarna och att man skulle kunna göra detta genom att intervjua familjer och barn vid start, mitt och slut. Andra menade att detta redan gjordes i form av enkäter digitalt men att svarsfrekvensen är låg. Vidare menade personalen att det är en ledningsfråga kring utvärderandet då detta kräver resurser och att det inte finns utrymme till det som arbetsituationen ser ut idag.

Den samlade bilden är att det idag inte finns någon tydlig, genomgående struktur för utvärdering och uppföljning av arbetet. Till exempel i IHU-projektet finns det en hel del resonemang kring hur en utvärdering skulle kunna genomföras, men att det sedan inte är inlagt i projektbeskrivningen hur eller vem som ska genomföra utvärderingen.

5.6 Vad händer efteråt med familjerna och barnen?

Det framkommer av intervjuerna med personalen att det finns en informationsbrist och en oro kring vad som händer med barnen efter avslutad insats. Ofta vet de inte vem som fortsätter arbeta med familjen och barnet eller om det inte blir fler insatser. Ett exempel är de ungdomar som får kontakt med MVMV (mitt val min väg) där personalen menade att om den insatsen inte funnits så hade dessa ungdomar inte fått någon plats i samhällspusslet alls. MVMV fångar upp dem under en tid men efter insatsen lämnas ungdomarna till ”ingenting” och risken är att de fortsätter ett liv i utanförskap. Personalen menar att det behövs en tydligare plan efter avslutad insats hos MVMV och som kommuniceras till teamet och ungdomen.

Vissa av verksamheterna har både en stödjande och en slussande funktion, som exempelvis Ungdomsmottagningen. Problemet är att personalen inte alltid har någon att slussa vidare till även om ungdomen skulle behöva exempelvis psykiatri eller behandlingsinsatser. Medan unga över 18 kan få bra hjälp relativt snabbt menar personalen att det är nästintill omöjligt att få hjälp snabbt inom barn- och ungdomspsykiatrin och att detta är ett stort problem. Vidare är det sällan de vet vad som händer, om ungdomen får hjälp eller inte. Detta är dåligt för den insats som pågår, att det inte finns något att länka vidare in i samt att det

är stressande för personalen att tappa kontakten med ungdomen och inte veta hur det går.

6. Utvecklingsområden

Utifrån de genomförda intervjuerna har det framkommit en del områden som kan behöva ses över eller utvecklas på sikt. Flera förslag som framkom från personalen var inte direkt kopplade till stödet för våldsutsatta barn utan mer generellt för alla barn som är aktuella på familjestödsenheten.

6.1 Undersöka möjligheten att arbeta med familjepedagoger

Familjestödsenheten kommer ofta i kontakt med familjer där det inte brister i omsorg och socialt stöd, men där föräldrar inte är kapabla att sköta vissa praktiska saker. Det finns boendestöd för föräldrar men inte för barnen i de familjer där det förekommit den formen av omsorgssvikt. Personalen menar i intervjuerna att detta är ett stort bekymmer och en lösning menar man kan vara att familjerna beviljas insats i form av en familjepedagog som kan hjälpa familjer att organisera hemmet och den struktur som barnen behöver. Denna insats som är lång utan egentligt behandlings/förändringsfokus utan mera av karaktären långvarigt stöd finns inte i dagsläget men ledningen bör undersöka möjligheterna att skapa en sådan insats.

6.2 Insats för hemmasittare

En grupp barn och ungdomar som behöver mer fokus och insatser är barn med 100% eller mycket hög skolfrånvaro. Framför allt skulle det behövas riktade insatser till hemmasittande barn utan diagnos. Ett exempel är Skolsociala teamet som beskriver att många av de som söker efter deras insats redan har så hög frånvaro att stödet därmed inte kan räknas som en preventiv insats. Därmed måste Skolsocionomerna prioritera bort de barn med högst skolfrånvaro till fördel för de som har högre närvaroprocent och som innefattas i det preventiva arbetet. De barn som har så hög närvaroprocent att de räknas som hemmasittare har ingen tydlig insats riktad till sig idag och detta måste ses över.

6.3 Insatser som tar vid

Flera i personalen uttrycker brister när det kommer till andra verksamheter som kan ta vid när Familjestödsenheten i Farsta uppfyllt sin roll (se avsnitt 5.6). Vid

avslutad insats från familjestödsenheten behöver många barn vidare hjälp hos till exempel BUP men eftersom väntetiderna är så pass långa så blir konsekvenserna att barnen blir utan hjälp. Ett annat exempel som ges i intervjuerna är de barn som fått insatsen MVMV där det inte finns någon enhet som länkar i. Möjligheten för Familjestödsenheten att arbeta mer långsiktigt tillsammans med andra samverkanspartners måste utredas och en lösning på problemet skrivs fram tydligare. Detta handlar om att kunna erbjuda familjer och barn långsiktigt fungerande lösningar men också att personalen ska slippa känna stress kring vad som händer familjen/barnet efter avslutad insats.

6.4 Systematisering och dokumentation av insatser

Det finns en önskan hos ledning och personalen att systematisera och dokumentera de insatser som genomförs på Familjestödsenheten. Att starta upp ett sådant arbete beskrivs som värdefullt för den egna verksamheten för att underlätta analys, uppföljning och utvärdering av insatser, men också för möjligheten att kunna sprida vidare effektiva metoder till andra verksamheter.

6.5 Strategier för att nå människor i kriminalitet

Av intervjuerna framkommer att det finns en del grupper av barn som Familjestödsenheten har svårt att nå och/eller få att komma till verksamheten kontinuerligt. Ett exempel på en sådan grupp är människor som befinner sig i kriminalitet. Här uttrycks ett behov av att utveckla strategier för att nå den här gruppen unga som bedöms ha behov av mycket stöd inom flera områden i deras liv. Denna grupp är extra viktig att nå utifrån att stötta de som redan är i kriminalitet men också som en del i ett förebyggande arbete mot alla former av våld i samhället.

6.6 Öka kunskap och utveckla bemötandet av icke fysiskt våld, inklusive digitalt våld

Ett kunskapsområde som flera ser ett behov av att utveckla är kunskap, hantering och bemötande av icke-fysiskt våld såsom mobbning, psykiskt våld och digitalt våld. Personal menar att det måste finnas ett större fokus på dessa våldsformer och att det likställs med andra former av våld. Ett utvecklingsområde hade varit om alla elever som kommer i kontakt med

familjestödsenheten blir screenade för våld tidigt i kontakten och att denna inkluderar icke fysiskt våld och exempelvis livet på sociala medier.

6.7 Arbete med unga våldsutövare

På familjestödsenheten möter man våldsutsatta barn men flera av teamen menar att de även skulle behöva bredda uppdrag och kunskap kring att stötta barn som utsatt andra för våld. Ett exempel är Ungdomsmottagningen där besökarna screenas för både våldsutsatthet och våldsutövning. I och med detta framkommer det berättelser om alla former av våld. Teamet menar att de ser utvecklingsmöjligheter gällande strategier för att ställa frågor om våldsutövning och det efterfrågas också verktyg för att ha samtal med förövare. Men all personal instämmer inte i detta. I intervjuerna med ledning och teamen framkommer att det nyligen gjorts ett gediget arbete med att ta fram gemensamma strategier för att fånga upp och hantera olika former av erfarenheter av våld. En del personal menar att teamen nu behöver landa i implementeringen av de nya arbetssätten och säkerställa att de följs innan nya utvecklingsområden, som våldsutövare, tillkommer. Ledningen bör på sikt följa upp denna tråd för att se på möjligheten att inkludera även gruppen unga våldsutövare.

6.8 Utveckling av strukturerade och manualstyrda arbetssätt

En del av teamen arbetar som beskrivits utifrån manualer eller andra strukturerade arbetssätt. Detta har sina fördelar och nackdelar. Ett problem som lyfts i intervjuerna är att det kan finnas behov av att lägga tid på att lära känna en familj/barn innan det manualbaserade arbetet påbörjas, att man inte kan börja med en metod hux flux. Exempelvis i arbetet med Mitt val min väg (MVMV) menar personalen att manualen är en bra utgångspunkt men bristfällig i vissa delar. Man menar att det går för fort fram i den initiala fasen och inte ger utrymme för relationsskapande. MVMV är bara ett exempel på en modell som används vid familjestödsenheten och som behöver ses över och analyseras hur modellen fungerar i ett mer fullständigt stödskoncept. Idag är MVMV en pilotverksamhet där forskare följer och har kontinuerlig kontakt med teamet så arbetet med justeringar och anpassningar är redan i gång.

6.9 Vidareutbildning samt önskan om en bil

Personalen uttrycker behov av kontinuerlig utbildning och har uppskattat de utbildningar de redan fått. Att ge samtlig personal i vissa team en utbildning i *Trappan* har utvecklat teamet i en positiv riktning menade man.

Teamet uttrycker även en vilja att ha en verksamhetsbil för att kunna åka på hembesök, aktiviteter med mera.

7. Avslutande kommentarer och rekommendationer

Den samlade bilden av Familjestödsenheten i Farsta stadsdelsförvaltning är att det är en stor, stabil och välfungerade enhet som erbjuder stöd till barn och familjer i många olika situationer. Insatserna som erbjuds omfattar många områden och arbetsmetoderna är strukturerade utifrån modeller och metoder men också individanpassade lösningar där det behövs. Enheten är strukturerad med flertalet team som har olika uppgifter men där det också finns överlappningar. Personalen kan arbeta över teamgränserna och det ger en flexibilitet och styrka som gör att varje team inte blir lika sårbart om personal slutar etc. Enheten har också visat sig positiv till att arbeta transparent och det finns ett stort intresse av att utveckla verksamheten (genom att delta i projekt, forskning och att vara öppna för såväl extern som internutvärdering) för att kunna göra ett ännu bättre arbete för familjerna och barnen som får insatserna. Nedan är några avslutande kommentarer och rekommendationer.

Utred systematiskt om våld förekommit

Den aktuella rapporten skulle fokusera på det stöd som ges till våldsutsatta barn, en grupp som visat sig vara svår att identifiera från övriga barn som får insatser. Framst beror detta på två anledningar: För det första är det enligt personalen mycket vanligt med våldsutsatthet för barnen som blir aktuella, oavsett vilka övriga utmaningar som finns för barnet i övrigt och vilket team hen får komma till. Exempelvis kan en hemmasittare, en ung kriminell eller ungdomarna i MVMV också vara våldsutsatta, men fokus för insatsen handlar inte om våld utan annan problematik. För det andra framgår det inte alltid av uppdraget från socialtjänsten om våld förekommit eller inte. Detta gör att personalen på Familjestödsenheten inte fokuserar på våldet utan det som framgår av

uppdraget. Det finns härmed en risk att barn som utsatts för våld aldrig ges möjlighet att prata om detta och att våldsutsattheten försvinner bort bland all annan problematik som kan finnas. Insatserna riskerar då att i vissa fall fokusera på symptom och konsekvenser av våld och inte sätta ljus på våldserfarenheten som det kan behövas samtal kring. I en del team screenas barn för våldserfarenhet vilket är positivt, men så sker inte alltid och i alla team. Främst är det teamen som arbetar med barn och unga i uppsökande verksamhet eller de som kommer utan remiss som screenas av Familjestödsenheten. Att mer systematiskt börja screena, även i de fall där det finns beslut om en insats, är förenat med en viss balansgång så det inte blir en utredning på nytt utan i så fall som en del i den beslutade insatsen.

I en av intervjuerna framkommer en generell oro att det kan finnas misstankar om våld både från socialtjänsten sida och andra, att många professionella känner till detta, men att få faktiskt pratar med barnet om våldet. Faran är att om barnet inte får stöd kring våldet att symptom utvecklas på såväl invid som social nivå och ger mer långvariga konsekvenser än det skulle behöva göra. Därför rekommenderas att enheten arbetar tydligare för att göra klart om våld förekommit eller inte. Åtminstone bör man se till att alla barn som blir aktuella på enheten får möjlighet att prata om ev. våldsutsatthet av en närstående.

Transparens och tydlighet kring överlämning till andra enheter

Det har framkommit en oro hos personalen kring vad som händer med barnen och familjerna efter insatsen hos Familjestödsenheten. Även om ansvaret som enheten har upphör när barnets insats avslutas så kan det vara bra att se över möjligheten att göra en planering med barnet/familjen under tiden för insatsen. Diskussioner med socialtjänstens två utredningsenheter uppmuntras gällande att undersöka om det går att hitta ett smidigare sätt att kommunicera kring framtiden för barnet/familjen, självklart på ett sätt som ryms inom ramarna för sekretesslagstiftningen.

Långsiktig plan och restriktivitet med tillfälliga projekt

Enheten är idag uppbyggd kring stationära team som exempelvis Familjeteamet och Ungdomsmottagningen. Utöver detta finns flera projekt som har ett särskilt fokus och är tidsbegränsade. Det har noterats en stress kring detta i

personalgruppen, vad som händer när projekten avslutas och framför allt om de grupper av barn som projektet inkluderar inte kommer att få något stöd om projektet läggs ner. Även från ledningens sida kan det vara en stressorer att flera team är i projektform och kräver att personal flyttas runt och nyrekryteras. Projekt kan vara mycket viktiga för en verksamhetsutveckling men det är också viktigt att så tidigt som möjligt planera för hur projekten kan bli permanenta eller hur kunskapen ska integreras i befintliga team.

Kontinuerliga diskussioner om arbetssätt och plan för vidareutbildning för all personal

Det är relativt liten personalomsättning på enheten och detta tyder på att personalen trivs. Dock är det viktigt att personalens önskan om fortsatt utbildning och arbete för ett gemensamt arbetssätt fortsätter för att kvalitet och trivsel ska kunna vidmakthållas.

Utvärdering och kvalitetssäkring

Familjestödsenheten i Farsta har visat sig vara en enhet som är mån om att vara transparent och utvecklas kontinuerligt. Detta arbete går att följa i tex. Verksamhetsplanerna, Kvalitetsutmärkelsen 2022 (Stockholms stad, 2022), samt genom viljan att vara del o pilotverksamheten för införandet av en akademisk socialtjänst (Eriksson et al., 2023). Ett nästa steg för verksamheten är att göra strukturerade brukarundersökningar och undersöka såväl barnen som familjernas uppfattning av verksamheten. Ett ytterligare steg är att göra effektstudier om insatsernas faktiska resultat. Både ledning och personal verkar mogna för att ta ett utvidgat grepp kring en mer strukturerad utvärderingsform än den som finns idag. En rekommendation för att underlätta förarbetet för en utvärdering är att arbeta strukturerat i fyra olika steg. För det första genom att beskriva uppdraget och strukturen på verksamheten. Steg två innebär att de arbetssätt som ledning och personal (kan vara en särskild metod/modell) enats att arbeta kring beskrivs. En utgångspunkt kan vara att beskriva delar som alla arbetar med och sedan utveckla till sådant som kan vara olika mellan personal. Därefter, i steg tre, kan verksamheten utvärderas genom att inkludera såväl brukarenkäter som professionellas erfarenheter och effektmätningar efter beskrivna mål. Ett exempel på hur en sådan process kan gå till och hur en arbetsmodell implementeras är exempelvis beskriven av Fixsen et al. (2005) och

Socialstyrelsen (2012). Exempel på hur en implementering kan se ut i svensk kontext finns beskriven i Jonsson, Jenstav, Eriksson (2022 a & b) samt i Jonsson, Linell och Eriksson (2023).

8. Referenser

Börjeson, M. & Eriksson, M. (2023). *En modell för införandet av en akademisk socialtjänst i Stockholms stad. Slutrapport*. Stockholm: Marie Cederschiöld högskola.

Eriksson, M., Jonsson, L.S., Robertsson, K. & Vainik, A-L. (2023). *Införandet av en akademisk socialtjänst I Stockholms stad. Utökad pilot i Farsta stadsdelsförvaltning*. Stockholm: Marie Cederschiöld Högskola.

Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blasé, K. A., Friedman, R. M. & Wallace, F. (2005). *Implementation research: A synthesis of the literature*. Tampa, Florida: University of South Florida, Louise de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network.

Jonsson, L., Jenstav, M. & Eriksson, M. (2022a). *Implementering av Liten och Trygg i Järfälla kommun- Ett pilotprojekt*. Stockholm: Länsstyrelsen.

Jonsson, L., Jenstav, M. & Eriksson, M. (2022b). *Att implementera "Liten och Trygg" i Stockholms Läns Förskolor*. Stockholm: Länsstyrelsen.

Jonsson, L., Linell, H. & Eriksson, M. (2023). *Implementering av "Efter Barnförhöret" i Stockholms stad*. Stockholm: Marie Cederschiöld Högskola. (Publiceras i oktober 2023)

Socialstyrelsen (2012). *Om implementering*. Stockholm: Socialstyrelsen.